

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avdelning 1

DOM(mellandom)
2012-07-10
Meddelad i
Stockholm

Mål nr
T 11087-09

PARTER

KÄRANDE

Henrik Gustavsson, (

Ombud 1: jur. kand. Clarence Crafoord
c/o Centrum för rättvisa
Box 2215
103 15 Stockholm

Ombud 2: jur. kand. Sebastian Scheiman
adress; se ombud 1

Ombud 3: jur. kand. Gunnar Strömmer
Gernandt & Danielsson Advokatbyrå KB
Box 5747
114 87 Stockholm

SVARANDE

Svenska Byggnadsarbetareförbundet, 802000-4936
106 32 STOCKHOLM

Ombud: advokaterna Mats Borgström och Jonas Wiberg
Advokatfirma DLA Nordic KB
Box 7315
103 90 Stockholm

DOMSLUT

Tingsrätten förklarar att skadeståndsansvar för privata rättssubjekt på den svenska arbetsmarknaden inte kan uppkomma vid kränkningar av rättigheterna enligt Europakonventionen.

Dok.Id 1088120

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 8307 104 20 Stockholm	Scheelegatan 7	08-561 651 40 E-post: stockholms.tingsratt.avdelning1@dom.se www.stockholmstingsratt.se	08-561 650 01	måndag – fredag 08:00-16:00

BAKGRUND

Henrik Gustavsson ägde och drev byggföretaget HGS Linköping Aktiebolag (HGS) som inte tecknat kollektivavtal. Svenska Byggnadsarbetareförbundet (Byggnads) inledde under våren 2006 förhandlingar med HGS för att förmå HGS att teckna kollektivavtal genom att antingen inträda i Sveriges Byggingustrier ("BI") eller teckna hängavtal. Det kollektivavtal som avsågs var det s.k. Byggnadsavtalet från år 2000 ("Byggnadsavtalet").

I Byggnadsavtalet ingick ett system med granskningsavgifter, innebärande att 1,5 % av de anställdas löner skulle betalas till Byggnads, enligt uppgift för kontroll av löner. Om en arbetsgivare var organiserad i BI betalades granskningsarvodet genom avdrag från arbetstagarnas löner. Om arbetsgivaren istället var oorganiserad utgjorde granskningsarvodet en tillkommande kostnad för arbetsgivaren utöver avtalad lön. Byggnads och HGS kunde inte enas om avtalsinnehållet. Den 8 juni 2006 varslades HGS om stridsåtgärder och den 22 juni 2006 försattes HGS i blockad av Byggnads. När stridsåtgärderna trädde i kraft hade HGS tre anställda och ingen av dessa var medlem i Byggnads eller något annat fackförbund.

Frågan om Byggnadsavtalets granskningsystem blev föremål för prövning av Europadomstolen i målet Evaldsson m.fl. mot Sverige (dom meddelad den 13 februari 2007). Europadomstolen uttalade att granskningsavgifter får tas ut endast för att täcka faktiska kostnader för utfört granskningsarbete, att systemet brast i insyn och att det därför inte kunde uteslutas att avgifterna delvis gick till allmänfacklig verksamhet. Den bristande redovisningen av granskningsavgifterna konstaterades utgöra en kränkning av den europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen).

Byggnadsavtalet löpte ut den 31 mars 2007 och den 24 april 2007 tecknades ett nytt kollektivavtal mellan Byggnads och BI, med uteslutande av reglerna om granskningsarvode. HGS tecknade därefter ett hängavtal med Byggnads den 14 juni 2007, varvid Byggnads hävde stridsåtgärderna.

Den 19 juni 2007 försattes HGS i konkurs. I konkursförvaltarens förvaltarberättelse anges att blockaden synes ha varit den huvudsakliga orsaken till obeståndet.

Henrik Gustavsson har väckt talan mot Byggnads med yrkande om ekonomiskt och ideellt skadestånd jämte ränta. Som grund för sin talan gör Gustavsson gällande att Byggnads, genom att från den 22 juni 2006 till den 14 juni 2007 ha vidtagit stridsåtgärder mot HGS med krav på HGS att teckna kollektivavtal med innehåll i strid med Europakonventionen, i första hand har orsakat HGS ekonomisk och ideell skada eller i andra hand har orsakat Gustavsson ekonomisk skada. HGS gör gällande att stridsåtgärderna var i strid med HGS föreningsfrihet enligt artikel 11 och äganderätt enligt första artikeln, första tilläggsprotokollet i Europakonventionen. Gustavsson har av HGS konkursbo förvärvat samtliga HGS skadeståndsanspråk mot Byggnads.

Byggnads har bestritt Henrik Gustavssons yrkanden.

Efter att tingsrätten hållit muntlig förberedelse är parterna överens att frågan om skadeståndsansvar kan uppkomma för påstådda kränkningar av rättigheter enligt Europakonventionen skall avgöras genom mellandom. Efter att parterna lämnat förslag på mellandomstema har tingsrätten i beslut den 23 februari 2012 formulerat mellandomstemat enligt nedan.

Mellandomstema

Kan skadeståndsansvar för privata rättssubjekt på den svenska arbetsmarknaden uppkomma vid kränkningar av rättigheterna enligt Europakonventionen?

Yrkanden

Henrik Gustavsson har yrkat att tingsrätten besvarar den i mellandomstemat ställda frågan jakande medan Byggnads yrkat att frågan skall besvaras nekande.

DOMSKÄL

Inledning

I tingsrättens beslut angående mellandomstema angavs att frågan i målet gällde huruvida de av Henrik Gustavsson påstådda kränkningarna av hans rättigheter enligt Europakonventionen innebär att Byggnads kan åläggas skadeståndsansvar med direkt tillämpning av Europakonventionen. Detta är en fråga som främst rör rättstillämpningen vilket var en förutsättning för tingsrättens beslut att pröva frågan genom mellandom.

En annan utgångspunkt för prövningen är att det inte är fråga om tillämpning av konventionen i egentlig mening, jfr Högsta domstolens dom den 11 april 2012 i dess mål T 5858-10 där domstolen uttalade följande. När den som drabbats av en rättighetskränkning tillerkänts ideellt skadestånd är det fråga om en rättsföljd som vilar på nationell rätt i den meningen att det inte är fråga om att tillämpa konventionen. I stället handlar det om att rättighetskränkningen utgör en skadeståndsrättslig ansvarsgrund. I det målet var staten svarande.

Vidare är följande domar av intresse för tingsrättens prövning.

I NJA 2007 s. 747 rörde tvisten en försäkringstagare som stämt försäkringsgivaren med krav på skadestånd grundat bl.a. på påståendet att försäkringsgivaren i sin spaning på försäkringstagaren kränkt hennes rätt till privatliv enligt art. 8 i Europakonventionen. Tingsrätten beslutade i den tvisten att med tillämpning av 56 kap. 13 § rättegångsbalken till Högsta domstolen hänskjuta frågan i målet om art. 8.1 i Europakonventionen kan av svensk domstol tillämpas i skadeståndsmål mot annan än staten. Högsta domstolen besvarade den sålunda ställda frågan genom att förklara att tingsrätten inte kan ålägga försäkringsgivaren att betala skadestånd till försäkringstagaren med direkt tillämpning av art. 8 och 13 i Europakonventionen. Efter att Högsta domstolen fört ett resonemang rörande skadeståndsansvar för staten utan stöd av lag anfördes följande rörande skadeståndsansvar för enskilda.

”I fråga om skadeståndsansvar för enskilda ställer sig saken annorlunda. Särskild vikt måste då fästas vid att enskilda skall kunna förutse de rättsliga följderna av sitt handlande. Europakonventionens innehåll har i väsentliga delar skapats genom Europadomstolens praxis. Europadomstolens tolkning är dynamisk och konventionen tolkas i ljuset av den allmänna utvecklingen och rådande samhällsförhållanden. Det kan då vara förenat med svårigheter för enskilda att förutse vad som kan strida mot art. 8 Europakonventionen. Än mer överraskande blir det om den enskilde åläggs en skadeståndsskyldighet som inte framgår vare sig av konventionens text eller av Europadomstolens praxis.

Vid en samlad bedömning, och då förutsebarhet har ett centralt rättsstatligt värde, får övervägande skäl anses tala mot att en enskild skall kunna åläggas att betala skadestånd på grund av en handling eller underlåtenhet som innebär överträdelse av art. 8 Europakonventionen i fall där skadeståndsskyldighet på grund av handlingen eller underlåtenheten inte följer av gällande svensk skadeståndsrätt ens inom ramen för en fördragskonform tillämpning.”

I rättsfallet AD 1998 nr. 17 (Kellerman) konstaterade AD att på arbetsmarknaden skall sådana artiklar i Europakonventionen som kan vara av betydelse för enskilda också kunna tillämpas i tvister mellan dem.

I målet Khurshid Mustafa och Tarzibachi mot Sverige (Europadomstolens dom den 16 december 2008) hade en privat hyresvärd vräkt en trebarnsfamilj från en lägenhet där de bott i mer än sex år, på grund av att de, för att kunna ta emot kultur- och nyhetssändningar på sitt hemspråk, hade en parabolantenn som sträckte sig utanför husets fasad. I domen konstaterades att domstolen rent teoretiskt inte var skyldig att pröva tvister av rent privat natur men att domstolen inte kunde förhålla sig passiv när en nationell domstols tolkning av en rättsakt såsom avtal framstår som oskälig, godtycklig, diskriminerande eller allmänt oförenlig med de principer som ligger till grund för Europakonventionen. Europadomstolen fann att vräkningen inte var en proportionerlig åtgärd varför en kränkning av rätten att ta emot information enligt artikel 10 Europakonventionen förelåg. Även av i NJA 2007 s. 747 anmärkta rättsfall från Europadomstolen framgår att staten har en positiv förpliktelse att se till att individers rättigheter skyddas även i förhållande till andra enskilda.

I Europadomstolens dom i målet Evaldsson m. fl. mot Sverige uttalade domstolen att det har överlämnats till parterna på arbetsmarknaden att reglera löner och diverse andra arbetsvillkor genom kollektivavtal samt konstaterade att det inte fanns någon statlig myndighet som övervakar att dess överenskommelser följs. Senare i domen konstaterar domstolen att ett system som [det svenska] i realiteten delegerar makten att lagstifta eller reglera viktiga arbetsrelaterade frågor till oberoende organisationer som agerar på marknaden kräver att dessa organisationer hålls ansvariga för sitt agerande.

I NJA 2009 s. 463 fastslogs att vid överträdelse av Europakonventionen i verksamhet som en kommun svarar för har kommunen ansetts kunna åläggas att betala skadestånd även utan särskilt lagstöd i den mån det behövs för att Sverige skall uppfylla sina förpliktelser enligt konventionen. Efter att Högsta domstolen konstaterat att det vid talan i Europadomstolen är staten som svarar även för kommuners kränkning av konventionen gick domstolen över till att pröva frågan i målet och angav följande. ”Den i målet uppkomna frågan bör enligt HD:s mening lösas i enlighet med de överväganden som gjordes när skadeståndslagens bestämmelser om det allmännas skadeståndsansvar vid myndighetsutövning infördes. Enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen svarar stat eller kommun för fel eller försummelser vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar (jfr prop. 1972:5 s. 505 ff.). I förarbetena till skadeståndslagen angavs vid införandet av bestämmelsen bl.a. att det torde ligga i kommunernas eget intresse att de också i skadeståndsrättsligt hänseende själva fick svara för sina funktionärers göranden och låtanden i tjänsten samt att ett eventuellt statligt skadeståndsansvar för kommunala åtgärder sannolikt skulle leda till ökad statskontroll av kommunerna (a. prop. s. 494 ff.). Det anförda framstår som aktuellt och relevant även för frågan om en kommun bör ansvara för konventionskränkningar.”

I AD 2009 nr. 89 uttalade Arbetsdomstolen följande. De svenska fackföreningarna har ett stort mått av självbestämmande och avsevärda befogenheter när det gäller åtgärder för att förmå arbetsgivare att teckna kollektivavtal. De får anses ha utövat ”sin rättsliga autonomi” när de vidtog stridsåtgärderna. Det framstår mot denna bakgrund som följdriktigt att skadeståndsansvar ska kunna utkrävas av de fackliga organisationerna.

NJA 2005 s. 608 får anses innebära en utvidgning av ansvaret för ren förmögenhetsskada. I rättsfallet fastslog Högsta domstolen att en tredje man som har

handlat i samförstånd med ena parten i ett avtalsförhållande vid svek mot den andra parten har, eftersom handlandet bedömts vara kvalificerat otillbörligt, ansetts skyldig att ersätta ren förmögenhetsskada som handlandet orsakat. Målet rörde frågeställningen om ansvar för utomståendes medverkan till parts avtalsbrott och Högsta domstolen fann efter genomgång av äldre praxis samt i referatet anförd doktrin att följande skulle gälla i den aktuella tvisten.

”På grundval av de sakförhållanden som hovrätten fastslagit kan konstateras att Frasses och Lotsbåten har agerat i samförstånd då Lotsbåten valde att bryta mot sina avtalsförpliktelser mot Max. Frasses har också haft vetskap om avtalet mellan Max och Lotsbåten och dess innehåll. Mot bakgrund av att Frasses haft intresse av lokalen och Max ovilja att låta lokalen komma i en konkurrents händer framstår Frasses och Lotsbåtens agerande i samförstånd som ett kringgående av de avtalsvillkor som gav Max rätt att på vissa villkor återfå lokalen. Vidare måste beaktas att Frasses genom sina aktieförvärv i Lotsbåten enligt vad hovrätten fastslagit hade ett bestämmande inflytande över Lotsbåten redan då avtalet mellan Max och Lotsbåten träffades. Frasses får därför anses ha medverkat till Lotsbåtens avtalsbrott på ett sådant kvalificerat otillbörligt sätt att bolaget ådragit sig skadeståndsskyldighet gentemot Max.”

Henrik Gustavsson

Henrik Gustavsson har sammanfattningsvis gjort följande gällande. Av NJA 2007 s. 747 följer att det är fråga om att göra en samlad bedömning av omständigheterna, att partsförhållandet är av central betydelse i sammanhanget, att det skall vara förutsebart med skadestånd som då skall åläggas genom svensk skadeståndsrätt eller en fördragskonform tolkning av svensk skadeståndsrätt.

Staten har sedan länge överlåtit ett stort ansvar på arbetsmarknadsorganisationerna och kollektivavtalen ersätter i betydande omfattning arbetsrättslig lagstiftning. Kollektivavtalen har vidare normerande verkan även för arbetstagare som inte är med i den avtalsslutande löntagarorganisationen och det är inte myndigheter utan huvudsakligen arbetstagarorganisationerna som bevakar att kollektivavtalen efterlevs. Mot bakgrund av Arbetsdomstolens uttalanden i Laval-målet och med hänsyn till Europadomstolens praxis i målet Torgny Gustafsson mot Sverige och i målet Ewaldsson m.fl. mot Sverige har det varit förutsebart för Byggnads att skadeståndsansvar kan följa på de vidtagna stridsåtgärderna vilka ägde rum under tid då Ewaldsson-målet var anhängigt i Europadomstolen.

Byggnads

Byggnads har sammanfattningsvis gjort följande gällande. Rätten att vidta stridsåtgärder i intressekonflikter skyddas av en rad olika internationella instrument däribland Europakonventionen. När Europadomstolen tolkar konventionen sker hänvisning till övriga internationella instrument. Staten har en större ”margin of appreciation” avseende socialt känsliga frågor såsom arbetsmarknadsfrågor. Enligt svensk lag är stridsåtgärder tillåtna i syfte att förmå arbetsgivare att teckna kollektivavtal och det finns tillgång till effektiva rättsmedel i svensk lag. Mot bakgrund av utvecklingen av artikel 11 i konventionen skulle det inte överhuvudtaget vara förutsägbart att en facklig organisation som vidtar lagliga stridsåtgärder skulle kunna bli skadeståndsskyldig.

Tingsrättens bedömning

Kan skadeståndsansvar för privata rättssubjekt på den svenska arbetsmarknaden uppkomma vid kränkningar av rättigheterna enligt Europakonventionen? I det sålunda angivna mellandomstemat ligger underförstått att frågan gäller skadeståndsansvar utan särskilt lagstöd t.ex. genom en fördragskonform tolkning med Europakonventionen.

Europakonventionen gäller sedan Sveriges inträde i den Europeiska unionen som lag i Sverige. Av 2 kap. 19 § regeringsformen följer att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen. Genom denna hänvisning får konventionen karaktär av grundlag och dess bestämmelser i sig är gällande även mellan enskilda parter. Arbetsdomstolens konstaterande i rättsfallet AD 1998 nr. 17 har därför inte någon självständig betydelse eftersom konventionen gäller som lag. Inte heller Europadomstolens praxis innebärande att staten har en positiv förpliktelse att se till att individers rättigheter skyddas även i förhållande till andra enskilda (se ovan) är ägnat att ge lösning åt den ställda mellandomsfrågan.

I det ovan nämnda rättsfallet NJA 2009 s. 463 fastslogs att vid överträdelse av Europakonventionen i verksamhet som en kommun svarar för har kommunen ansetts

kunna åläggas att betala skadestånd även utan särskilt lagstöd i den mån det behövs för att Sverige skall uppfylla sina förpliktelser enligt konventionen. Det kan anmärkas att det då var fråga om att tolka skadeståndslagens bestämmelser om stat och kommuns (det allmännas) skadeståndsansvar vid felaktig myndighetsutövning fördragskonformt. En fackförenings handlande kan enligt tingsrättens mening inte jämföras med myndighetsutövning.

Den i NJA 2005 s. 608 fastslagna principen att en tredje man som har handlat i samförstånd med ena parten i ett avtalsförhållande vid svek mot den andra parten kan, om handlandet bedöms vara kvalificerat otillbörligt, vara skyldig att ersätta ren förmögenhetsskada som handlandet orsakat är en avvikelse från vad som annars gäller vid utomobligatoriskt skadeståndsansvar, nämligen att sådan skada endast ersätts om skadan vållats genom brott. Omständigheterna i målet var emellertid särpräglade i det att den tredje mannen haft bestämmande inflytande över den avtalspart som genom svek begick avtalsbrottet.

I målet Evaldsson m.fl. mot Sverige fastslog Europadomstolen att system som i realiteten delegerar makten att lagstifta eller reglera viktiga arbetsrelaterade frågor till oberoende organisationer som agerar på marknaden kräver att dessa organisationer hålls ansvariga för sitt agerande. Uttalandet gjordes emellertid i samband med en prövning av statens ansvar för en sådan organisations agerande och det kan därför inte utan vidare åberopas till stöd för att en enskild organisation skall kunna åläggas skadeståndsansvar.

I AD 2009 nr. 89 var fråga om tillämpning av EU-rättsliga frågor. De slutsatser domstolen drog med anledning av det i målet inhämtade förhandsbeskedet om horisontell verkan av EU-rätten är inte överförbara till den i detta mål rådande situationen. Sverige har vid inträdet i EU överlämnat viss lagstiftningsmakt till unionen (EG) att uttolkas av EU-domstolen. Att Europakonventionen gjorts till lag i Sverige har inte inneburit motsvarande överföring av lagstiftningsmakt och detta även om konventionen på grund av 2 kap. 19 § regeringsformen fått karaktär av grundlag.

Även med beaktande av de av Henrik Gustavsson anförda argumenten finner tingsrätten vid en samlad bedömning, och då förutsebarhet i likhet med vad som anförts i NJA 2007 s. 747 även under nu aktuella förhållanden har ett centralt rättsstatligt värde, att övervägande skäl talar mot att privata rättssubjekt på den svenska arbetsmarknaden skall kunna åläggas att betala skadestånd på grund av de påstådda kränkningarna av rättigheterna enligt Europakonventionen i fall där skadeståndsskyldighet på grund av handlingen eller underlåtenheten inte följer av gällande svensk skadeståndsrätt ens inom ramen för en fördragskonform tillämpning. Den i mellandomstemat ställda frågan skall följaktligen besvaras nekande.

Tingsrätten bestämmer att denna dom skall få överklagas särskilt.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (Dv 401).

Överklagande, ställt till Svea hovrätt, skall ha kommit in till tingsrätten senast den 31 juli 2012.

Malou Ålander

Joakim Munter

Lena Rönnblad Westrup

SVERIGES DOMSTOLAR

Bilaga

ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE - DOM I TVISTEMÅL

Den som vill överklaga tingsrättens dom, eller ett i domen intaget beslut, ska göra detta skriftligen.

Skrivelsen ska skickas eller lämnas till tingsrätten. Överklagandet prövas av den hovrätt som finns angiven i slutet av domen.

Överklagandet ska ha kommit in till tingsrätten **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till tingsrätten och det måste ha kommit in till tingsrätten **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. **Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.**

Samma regler som för part gäller för den som inte är part eller intervenient och som vill överklaga ett i **domen intaget beslut** som angår honom eller henne. I fråga om sådant beslut finns dock inte någon möjlighet till anslutningsöverklagande.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i hovrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Hovrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står tingsrättens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till hovrätten varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om

1. den dom som överklagas med angivande av tingsrättens namn samt dag och nummer för domen,
2. parternas namn och hemvist och om möjligt deras postadresser, yrken, personnummer och telefonnummer, varvid parterna benämns klagande respektive motpart,
3. den ändring av tingsrättens dom som klaganden vill få till stånd,
4. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende tingsrättens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
5. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i hovrätten inte lagts fram tidigare, ska klaganden i mål där förlikning om saken är tillåten förklara anledningen till varför omständigheten eller beviset inte åberopats i tingsrätten. Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud. Till överklagandet ska bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte klaganden bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på klagandens bekostnad. Ytterligare upplysningar lämnas av tingsrätten. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen. Om ni tidigare informerats om att förenklad delgivning kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

